

Avrupa İçin Yeni Siyaset Üretme İmkânı Olarak Karşılaştırmalı Siyaset Teorisi/Felsefesi

Dr.Aykut KARAHAN¹

Özet

I. ve II. Dünya Savaşı Avrupalı güçlerin kendi içlerinde çıkardıkları savaşların yanında; birinci dünya savaşı sonunda ekonomik ve emperyal özelliğini, ikinci dünya savaşından sonra da siyasi ve askeri gücünü nispeten yeni bir devlet olan ABD'ye kaptıran bir Avrupa kıtasından bahsediyoruzdur. Bu anlamda her iki savaşın çıkışı itibarıyla da ancak özellikle sonuçları yönünden Avrupa açısından tam bir trajedi ile sonuçlanmıştır. Bu trajedi-

yi atlatmak kolay değildir. Ancak, Avrupalı liderler özellikle ikinci dünya Savaşı'ndan sonra bu trajik durumu Avrupa Birliği'ne evrilecek olan büyük bir proje ile aşmaya çalışmışlardır. Ve belli bir oranda da aşmıştır. Sovyet Bloku'nun çökmesiyle, Sovyetlerin otokratik yönetiminden bıkmış Avrupa, fakir halklar için bir umut kaynağı olmuştur. Nitekim aynı umut 2000'li yılların başında Türkiye ile yürütülen tam üyelik müzakereleri ile Türkiye açısından da

¹ Bağımsız Araştırmacı, ORCID: 0000-0002-8566-6770

geçerlidir. Fakat 11 Eylül saldırısından sonra ABD'nin adeta BM kararlarını ve iradesini hiçe sayarak attığı saldırgan dış politika, bu durumu yavaş yavaş tersine çevirmeye başlamıştır. Yine 2008 yılında başlayan ekonomik depremler ve daha sonra Arap Baharı süreci bunu hızlandırmıştır. Ve son olarak da bütün dünya ölçeğinde ekonomik olarak sıkıntının hissedildiği ve sağlık sisteminin ciddi manada sınındığı koronavirüs salgını süreci daha da belirgin hale getirmiştir. Özellikle 2010'dan sonra başlayan yeni aşırı sağ dalga Avrupa siyasetini ötekine açılan kapıları kapatmaya giden bir süreçinde hızlanmasına sebep olmuştur. Oysa aşırı sağ hatta ırkçı yaklaşımların Avrupa'nın ve yakın çevresinin hayrına olmadığı tarihî tecrübeler ile sabittir. Nazizm bunun en somut örneğidir. Avrupa açısından bir zamanlar birçok önemli siyasetçinin ismi siyaset üretme ve adından söz ettirme gibi seviyelerde kendini oldukça fazla

hissettirirken; bugün Ukrayna-Rusya krizinde dahi ürkek bir tavır sergileyen Avrupa siyaseti ile karşı karşıyayızdır. Bir zamanlar dünyada birkaç siyasi manevra ustası denilebilecek Avrupalı liderler varken bugün daha popülist ve içe kapanık siyaseti savunan siyasetçi tipi fazlalaşmaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra artık İngiltere dahi üzerinde 'güneş batmayan ülke' konumunu yitirmiştir. Artık finans dünyası Avrupa'dan değil ve Avrupalı büyük iktisatçıların teorileri değil; Amerikalı büyük finans merkezlerinin ve pratik faydacı piyasa yapıcılarının elinde şekillenmeye başlamıştı. Siyaset teorisi dahi artık ABD üniversitelerinin eline geçmiş ve daha pratik amaçlar adına teoriler geliştirilmeye başlanmıştı. Avrupa açısından hangi alandan bakılırsa bakılsın sonuçları itibarıyla bir itibar kaybı yaşandığı gibi gerçek manada bir trajik bir durum söz konusuydu.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Masası, Kültürlerarası Öğrenme, Karşılaştırmalı Siyaset Teorisi/Felsefesi, Açık Medeniyet*

Avrupa Masası ve Dante'nin Hayali Kant'ın Ebedi Barış Projesi

Ancak bütün bu trajik duruma rağmen hala Avrupa'da iyi yetişmiş ve dünyayı bilen, dünyaya açık siyasetçi ve bürokrat bir elit mevcut idi. Ve buradan çok önemli bir siyasi ders çıkarılmış gibiydi. Artık Avrupa'nın bir savaşa daha tahammülü kalmamıştı. Fransa ve Hollanda, Almanya'ya karşı yeni bir Pirus Zaferi ile karşılaşmak istemiyordu. Almanya ise istediklerine güç ve savaş ile değil diyalog ve uzlaşma ile ulaşabileceğine en azından kısa vadede ikna olmuştu. Ulusal devlet olma sistemine de sanayi devrimine de gecikmeli olarak giren Almanya ve İtalya, Avrupa masasında yer alarak Kant'ın Birleşik Avrupa Devletleri hayalini bir buçuk asır sonra gecikme ile de olsa gerçekleştirme yolunda adımı atmışlardı. Bütün hassasiyet bu masanın dağılmaması üzerine kurulmuştu. Bunun için de Avrupalı siyasiler ve elit bürokrasi, oldukça agresif olan Almanya ve İtalya'yı masanın eşit aktörleri olduğu bir projeyi başlatmışlardı. Bir nevi bu proje bir tür gönüllü katılım

seviyesine çıkarılmıştı. Hatta bunu bir benzetme ile söyleyecek olursak; İtalya masanın bir tarafında Roma'yı, Papalığı ve Rönesans'ı temsilen otururken; Almanya, Kutsal Roma- Germen İmparatorluğu'nu ve Protestanlığı temsilen oturuyordu. Fransa ise aydınlanma ve Napolyon politikaları ile "Birleşik Tek Avrupa Ülküsünü" temsilen orada bulunuyordu. Bu manada tam bir Avrupa Masası kuruluyor ve bunun ilk adımı da Avrupa siyasi ve dini tarihinde çok önemli bir yeri olan Roma'da atılıyor olması ayrı bir öneme haizdir. Avrupa Masası'nın bir diğer önemli şehri ve başkenti olarak Fransa ve Almanya arasındaki ihtilafın kaynağı olan Strasbourg'un seçilmiş olması da tesadüfi değildir. Avrupalı liderler ortak bir kültüre dayalı ortak bir masada ortak bir 'Avrupa Evi' inşa etmek istiyorlardı. Ve o evin masasında eşit ortaklar olarak tarihi ihtilaflar bir kenara bırakılarak ortak bir kadere doğru evrilme sözü konusu olacaktır. Zira Avrupa kıtası

dışında yaşanan konjonktürde Avrupalı siyasetçileri ve bürokrasiyi bu ortaklık siyasetini geliştirmeye itiyordu. Zira dünya üretiminin üçte birini eline alan ve neredeyse dünyanın birçok yerinde askeri güç haline gelen ABD bir tarafta; silah gücüyle Sovyetler diğer tarafta ve yine Asya değerleri ile kendine özgü bir kapital sistem kuran ve küresel güce dönüşen Japonya karşısında Avrupalı güçlerin kendi başlarına mücadele edecek güçleri yoktu. Bu ontolojik varoluş kaygısı Avrupalı siyasetçileri siyaset üretme mecburiyetinde bırakmış ve Ekonomik Topluluk, Ortak Pazara oradan da Avrupa Topluluğuna evrilmıştır. 1992 yılında Avrupa'nın orta ölçekli sayılabilecek bir şehrinde ilan edilen Maastricht kriterleri ile Tek Avrupa Anlaşması ile Kant'ın Avrupa Birleşik Devleti hayali yolunda hemen hemen iki asır sonra en somut adım atılmış oldu. Her ne kadar Kant'ın "Ebedi Barış Üstüne" isimli eserinde barış için sadece Avrupa kıtası değil tüm dünyaya egemen olması gereken bir cumhuriyet rejimine dayalı bir tür 'Dünya Federasyonu' fikri olsa dahi kalkış noktası Avrupa kıtası ve Avrupa düşüncesi olmuştur² (Cانبolat, 2011, s.100-102; Gehler, 2005, s.25-31; Özdemir, 2008, s.52-63). Dante'den başlayarak; yazar, filozof, din adamı ve siyasetçiler olmak üzere Avrupa Bütünleşmesine dair birçok kez düşünce ve teoriler ortaya atılmış olmasına rağmen bu

konuda ciddi adım Avrupa kıtasını bir bütün olarak yıkımın eşiğine getirmiş olan ve bir trajedi yaratan ikinci dünya savaşı sonrasında olmuştur. Bu manada Avrupalı güçler dış konjonktüründe dayatmaları olmasına rağmen ortak bir bilinç ve ortak bir yaşam iradesi ortaya koymaya başlamışlardır. Unutmamak gerekir ki gerek kökenleri itibarıyla 9.yy'da Karolenj İmparatorluğu ile başlayan bu düşünce 1800'lerin hemen başında Napolyon ile 2. Dünya Savaşı sırasında ise Hitler'in Nazizm ideolojisi ile gerçekleştirmiş gibi görünüyordu. Ancak bu egemenlik bir ortak bilinç ve ortak yaşam iradesi etrafında şekillenen bütünleşme değil tam tersine ötekine boyun eğdirme üzerine dayalı ve daha çok askeri gücü ön planda tutan bir bütünleşmeydi. Dante Alighieri (1265 – 1321), Monarşi üzerine adlı eserinde biraz da geçmişin Roma özlemi ile "Birleşik Avrupa Düşüncesinden" bahseden ütöpik anlamda ilk kişidir denebilir. Ebenstein Monarşi Üzerine isimli eseri ilk papalık karşıtı eser olarak değerlendirir (Ebenstein, 2001, s.132). Bu manada Dante bir tür imparatorluk yanlısı düşünceye de sahip olduğu düşünüldüğü gibi Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Papalık denetimini de karşı çıktığı yorumları da yapılmaktadır (Tannenbaum ve Schultz, 2008, s.174). İşte Dante'den başlayarak ilk önce bir ütopya olarak değerlendirilebilecek

² Bu konuda detaylı bilgi için Bknz. Ümit Çelik, Avrupa Birliği Düşüncesinin Kökenleri: Bir Bütünleşme Anatomisi, europolitika 16.09.2016, www.europolitika.com/avrupa-birligi-dusuncesinin-kokenleribir-butunlesmenin-anatomisi, erişim tarihi: 05.01.2023. Yine dini ve felsefi arka planı için Bknz. <https://www.medeniyetufku.com/avrupa-birligi/>, erişim tarihi: 05.01.2023

olan süreç zaman içinde ciddi savaşlar ile farklı boyutların tecrübe edilmesiyle birlikte trajedinin Avrupa bilincini eseri almaması için Kant'tan başlayarak bir ortak iradeye dönüşmesi fikri ağırlık kazanarak ikinci dünya savaşı sonrasında hayata geçirilmeye başlanmıştır. Dante yaşadığı dönem itibarıyla imparatorluk fikrine sahip iken, Kant bir aydınlanma düşünürü olarak Cumhuriyet taraftarı idi. Ancak her iki düşünür de üst bir siyasi yapılanmaya atıf yapıyor ve hep-

sinden önemlisi daha seküler bir yapıya atıf yapıyorlardı. Dolayısıyla Dante'nin imparatorluk temelli hayali ile Kant'ın küresel çapta cumhuriyet temelli bir bütünleşme projesi Batılı siyasetçiler ve bürokratlar tarafından ortak bir bilincin yansıması olarak ortak bir irade göstergesi olarak 1945 ile 2000'li yılların başına dek kararlı bir şekilde sürdürülmüştür.

Yeni Siyaset Üretme İmkânı Olarak Karşılaştırmalı Siyaset Teorisi /Felsefesi

Geldiğimiz çağ itibarıyla sadece dünya büyük bir köye dönüşmemiş, kültürler de büyük bir insanlık camiasının iletişim ağında yer almaya başlamıştır. İnsanlar diğer kültürleri daha ön yargısız biçimde ve ideolojik gözlükleri bir kenara bırakarak öğrenme peşinde-ler. Bu durum kültürlerin birbirinden öğrenmesi kavramı ile Euben tarafından dile getirilmiştir. Bu aynı zamanda açık medeniyet olabilmek için de gereklidir. Yine geldiğimiz dönem itibarıyla dünyada yaşanan krizler sadece bir coğrafyayı etkileyen krizler olarak değil bütün dünyanın krizi olarak yaşanmaktadır. Örneğin göç dalgası, çevre felaketleri, iklim değişikliği ve kuraklık ve tabii ki virüs salgını gibi onlarca örnek verilebilir. Dünyanın bir yerinden meydana gelen bir olayın çok başka coğrafyalara etkisi artık eski çağlara göre oldukça fazladır. Bu nedenle de kültürlerin ve medeniyetlerin daha açık bir şekilde ve hiyerarşik olmayan bir örgütlenme modeli ile birbirleri ile iletişim kurmaları ve hat-ta öğrenmeleri gerekmektedir. Avrupa

Birliği de bu manada bu potansiyeli kendi içinde taşımaktadır. Zira Avrupa önemli düşünürlerin yurdu ve aynı zamanda da dünyayı etkileyen önemli siyasi kararların da alındığı bir merkez konumundadır. O yüzden tarihi bir görev olarak da bu misyonunu yerine getirmesi, dünya siyasetine yön verme ve etkileme çabasının da bir gereğidir. Aksi takdirde kıta olarak ve birlik olarak Avrupa dünya siyasetinin merkezinde değil periferisinde kalma riski ile karşı karşıya kalacaktır. Bunun için de kültürlerarası öğrenme süreçlerini desteklemeli ve açık medeniyet (Şentürk, 2018, s. 26-28) ilkelerini kendi içine yaptığı gibi kendi dışına da uygulamalıdır. Açık medeniyetin bir gereği olarak ve dünyanın gittikçe birbirine daha da bağlı hale gelmesi neticesinde kültürlerarası öğrenme kavramı gittikçe daha da önemli hale gelmiştir. Eğer bir küresel çağdan bahsediyor isek o zaman kültürlerarası öğrenmenin önemini de vurgulamak gerekir. Kültürlerarası öğrenme bir imkân olarak Batı dışı dün-

yada politik uygulamaları ve kavramları incelemek için kapsayıcı bir metodolojik yaklaşım sağlar. Müzakereci teori geleneği çerçevesinde çalışmalar yapan politik filozoflar, bu yeni akademik alanla düzgün bir ilişki kurmamışlardır. Benzer şekilde, karşılaştırmalı politik filozofların çoğu müzakereci demokrasi alanındaki son gelişmelerden habersizdir. Bu manada kültürlerarası çalışmalar ve bu çalışmaların yoğunlaştığı bir alan olarak karşılaştırmalı siyaset teorisi önemli imkânları barındırmaktadır. Avrupa'nın oldukça oturmuş kurumsal çerçevesi ve akademik hayatı bu imkânı en iyi şekilde değerlendirebilecek potansiyele sahiptir. Karşılaştırmalı siyaset teorisi, siyaset teorisyenlerinin 'siyasal' anlayışlarını ve ilgili konuları, yakın zamana kadar araştırılmamış fikir ve perspektifler çerçevesinde genişletmelerine izin vermesi sayesinde akademik toplumda kabul görmüştür. Çağdaş felsefede, karşılaştırmalı siyaset felsefesinin ifade edilmesi amacıyla kültürlerarası diyaloglarda önemli düzeyde artış söz konusudur. Bu dürtü, siyaset felsefesinde geleneksel tek taraflı ve dar yaklaşımların ötesine ulaşabilmeyi sağlayarak kültürlerarası veya karşılaştırmalı siyaset felsefesi alanını açmaktadır. Bu siyasal teorileşme biçimi, mevcut küreselleşme sürecine büyük önem vermektedir. Küreselleşme olgusu sadece farklı kültürlerin yaklaşmasını değil, aynı zamanda küresel bir köyün ortaya çıkmasını da gerektirir. Küreselleşme süreci, farklı kültür ve geleneklerden insanları, "medeniyetler çatışması" teorisi mitinden vazgeçmek için iletişim kurmaya zorlamakta ve birlikte yaşamak için ortak bir zemin yaratmaktadır.

Bu politik teorileşme biçimi, dünya nüfusunun bir bölümünün küresel köy deyimini belirleme ve tekelleştirme eğiliminde olduğu hegemonik ve emperyalist siyasi gerçeklik anlayışını en başından itibaren ortadan kaldırmaktadır. Küresel köyün oluşumu ortak anlamlar ve uygulamalar gerektirmektedir. Bu, karşılaştırmalı siyaset felsefesinin temel teorik ve metodolojik çerçevesinin yorumsal veya diyalojik olduğu anlamına gelmektedir. Karşılaştırmalı siyaset felsefesine yönelik diyalojik yaklaşım, esas olarak, birinin bakış açısının diğerine karşı öncelikli olamayacağını kabul eden karşılıklı yoruma dayanır. Karşılaştırmalı olarak siyaset felsefesi, çeşitli fenomenleri Avrupa aydınlanmasından türetilen evrensel standartlar açısından yorumlayan biçimsel teoriden ayrılmaktadır (Dallmayr, 2004, s.249). Karşılaştırmalı siyaset teorisi, Batılı olmayı dışlayan ve Huntington'un Batı ile dünyanın geri kalanı arasında yaptığı ünlü ayrımı destekleyen diğer kültürlere karşı entelektüel bir tavır alma eylemidir. Karşılaştırmalı siyaset felsefesi, "medeniyetler çatışması" fikrinin panzehiri olarak anlaşılabilir. Bu, kültürlerarası diyaloglar geliştirmeye, siyasi teoremlerle şiddetli çatışmalardan kaçmaya yardımcı olan bir karşı hamledir. Küreselleşme sürecini ciddi bir şekilde dikkate alan yeni bir araştırma biçimidir. Esasen küreselleşme süreci, siyaset felsefesinde bu dönüşümü destekleyen faktörlerin başında gelmektedir ki Dallmayr'ın özellikle altını çizdiği üzere karşılaştırmalı siyaset teorisi, devam eden küreselleşme sürecini ciddiye alan, diğer şeylerin yanı sıra kültürlerin artan yakınlığı ve kültürlerarası

hazırlıkları ve Marshall McLuhan'ın "küresel köy" olarak adlandırdığı kavramın gelişimini de kapsayan bir teorileşme biçimidir (Dallmayr, age, s.250). Bu yeni alanla birlikte yeni imkânların ortaya çıkması, akademik araştırmalarda Avrupa merkezli, Batı merkezli ve diğer çeşitli kısıtlayıcı görüşlü yaklaşımlara meydan okumaktadır. Küreselleşme süreci nedeniyle, beşerî bilimlerin tüm alanlarında kültürlerarası anlayış yer almaktadır. Küresel çağda, kültürlerarası diyalog kaçınılmazdır. Günümüzde araştırma yapmada geniş kabul gören geleneksel kurallara büyük eleştiriler yöneltilmektedir. Gerçekten de beşerî bilimlerdeki kültürlerarası dönüşüm, 'kurallaştırma' sürecini ya da en azından akademik araştırmalarda kuralların yeniden düşünülmesini kapsamaktadır. Antropoloji, kültürel çalışmalar, sömürgecilik sonrasına yönelik çalışmalar ve dini çalışmalar gibi disiplinler, hâlihazırda diğer kültürlerle metodolojik çerçeveleri üzerinden ilgilenmektedir. Akademik bir disiplin olarak siyaset felsefesi de insan bilimlerindeki bu kültürlerarası dönüşümden etkilenmiştir. Özellikle, politik düşünürler çağdaş felsefe ile ikna edilmişlerdir. 20. yüzyıl Avrupa ve Anglo-Amerikan felsefesi, kültürler arası yönelimi felsefi sorgulama alanına getirmeye çalışmıştır. Bu, Batı'nın dünyanın geri kalanına doğru açılması ve dilbilimsel dönüş (Ludwig Wittgenstein), fenomenoloji (Edmund Husserl), hermenötik (Heidegger ve Gadamer), pragmatizm (James, Dewey ve Pierce), varoluşçu fenomenoloji (Levinas ve Ponty) ve yapışökümcülük (Derrida) gibi farklı felsefi alt alanlarla mümkün

kılınmıştır. Tüm bu yaklaşımlara özgü olan şey ise onların Descartes'in ego cogito sum'da biçimlendirilmiş modern Batı egosantrizminden ve bunun sonucu olan Avrupa merkezlilikten hoşnutsuzluğudur (Dallmayr, age, s.250). Avrupa kıtasında çok çeşitli ulusların, kültürlerin, dillerin ve dinlerin bir arada bulunması Gadamer'e göre Avrupa'nın dünyaya ve yükselen dünya kültürüne özgü mirası ve vaadidir. Özellikle, Avrupa'nın dünyanın geri kalanına bırakabileceği özel mirasın onun çok kültürlü ve çok dilli bileşimi, dar bir alanda ötekilik ile tarihsel birlikte yaşama pratiği olduğunu ileri sürmüştür. Gadamer, sürekli bir mücadele ve meydan okuma olarak deneyimlenen bu birlikte yaşamın genel olarak insanlık için bir ders anlamına geldiğini öne sürmektedir. Bu gözlemlere dayanarak Gadamer, Avrupa'nın farklı geçmişlerden gelen her ortağın değerinin anlamını fark etmeye çalıştığı hermenötik diyalogun bir karakteristik modeli olarak çok çeşitlilikte birlik modelinin tüm dünyaya yayılması gereken, ayrıca Çin, Hindistan ve aynı zamanda Müslüman kültürleri de içerecek küresel bir formül haline getirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır (Dallmayr, 2009, s.27). Tabii Dallmayr'ın bu görüşleri sıkı eleştiriye tabi tutuldu. Avrupa'nın çok dilli ve çok kültürlü olduğunu iddia etmenin doğru olmayacağını ifade edenler de oldu. Ancak sadece Avrupa içindeki göçmen nüfusuna bakılacak olursa belki Dallmayr'ın iddia ettiği kadar olmasa bile ciddi birçok dilli ve çok kültürlü kıta olduğu da düşünülebilir. Bugün Fransa'da yaşayan Afrika kökenliler ile Almanya'da yaşayan Türklerin varlığı buna birkaç delil niteliğindedir.

Dallmayr'a en ciddi eleştiri ise, Gadamer'in Avrupa üzerine derin ve anlamlı düşüncelerini yorumlamada belki de çok cömerttir. Avrupa'nın dünyanın herhangi bir başka yerinden daha başarılı bir birlikte yaşama örneği sunduğu iddiasını desteklemek için gayet kolaylıkla hem tarihsel hafıza kaybına hem de Eurocentrism'e kaçmaktadır. Bölgede uzun bir süredir devam eden dini zulüm tarihinin yanı sıra, 16. ve 17. yüzyıllarda kıtayı çökerten dinleri yıkan savaşların hatırlanması gerekir. Günümüze daha yakın tarihlere bakıldığında son on yılda İslâmfobi ve Avrupa'daki milliyetçi sağ partilerin yükselişi Gadamer'in iddiasını daha şüpheli kılmaktadır. Bu nedenle, Gadamer'in Avrupa'yı dünyanın geri kalanı için model ve öğretmen statüsüne yükseltmesinin ve Dallmayr'ın onayının nihayetinde hermenötiklerin sunmayı vadettiği Oryantalizm/Eurocentrism'den çıkışı/kaçışı tehlikeye atamayacaktır (Ilieva, 2016, s.19). Dallmayr'ın Gadamer'in fikirlerini benimsemesi, karşılaştırmalı siyaset felsefesinin görevinin, birlikte yaşamak için bir ufuk oluşturmak amacıyla bir diyalog katılımını gerektirmesi bağlamında, sadece "karşılaştırmalı" değil aynı zamanda "hermenötik" olduğunu anlamamızı sağlamaktadır. Dallmayr, siyaset teorisi alanındaki akademik araştırma yönteminde çoğunlukla dar görüşlü olduğunu ileri sürmektedir. Küresel politik çıkarılarda, Batılı olmayan dünyadaki politik uygulamaların kavranabilmesi için siyaset teorisinde varsayılan Avrupa merkezliliğin ötesine

geçilmelidir. Siyaset teorisi ölçütlerinin bu tek taraflı ya da yeniden değerlendirilmesi eylemi, bağımsız bir akademik alan olarak karşılaştırmalı siyaset felsefesinin yolunu açmaktadır. Hermenötiklerinin tarih boyunca üretilen düşünsel yapılar olan bireysel peşin hüküm ve önyargıları, bilinmeyenine açığa çıkarılması girişiminde kaçınılmaz bir engel olarak değil, bir girişim fırsatı olarak görmesi açısından Gadamer özellikle uygun görünmektedir. Diğerinin bakış açısına katılım; bireylerin mevcut bir varlık olarak diğer bireylerin referans çerçevesine dâhil edilmesine dayalı olarak ön fikir edinmeye ve yeniden düzenlemeye devam ettikleri bir deneyim gerektirir. Benzer şekilde, bireyler kendilerini eş zamanlı olarak diğer bireylerin dünyayı yorumlama ve anlamlandırma yoluna taşırlar. Ötekini ve diğerini tanımak, birinin ön yargılarını kıran ve dolayısıyla dünyayı genel olarak anlamasını kolaylaştıran bir bilgi toplama girişimidir. Bu doğrultuda ve kültürler arası karşılaşmayı kaçınılmaz kılan küreselleşme bağlamında Dallmayr, Gadamer'in hermenötiğinin çoklu ve genişleyen ufuklara açık uçlu ve misafirperver bir diyalog tarzı sunduğuna inanmaktadır (Dallmayr, 2002, s.7). Dallmayr ile birlikte karşılaştırmalı siyaset felsefesi alanında en önemli teorisyenlerin başında gelen Roxanne Euben, İslâmi dünyada etkili dini köktendinci düşünürlerin eserlerini Batılı modernite eleştirileriyle karşılaştıran ilk kapsamlı değerlendirmeleri³ yapmış olması bakımından önem arz et

3 Euben'in İslami köktencilik hakkındaki analizi için bkz. *Enemy in the Mirror Islamic Fundamentalism and the limits of Modern Rationalism* (1999)

mektedir. Özellikle, Batı ve Müslüman dünyası arasında kültürler arası öğrenme olasılığına odaklanmaktadır. Euben'in karşılaştırmalı siyaset felsefesine yaklaşımı, insanlığın karşılaştığı en önemli ve temel sorun ve endişelerin, bir bütün olarak kültürel ve medeniyet farklılıkları arasında önemli ölçüde farklılık göstermediği temel varsayımına dayanmaktadır. Bu anlamda, birbirleriyle iletişimde olan farklı kültürler zaten mevcuttur ki bu eleştirel bir karşılaştırmalı teorisyenin işinin bu konuşmaları/görüşmeleri kapsayıcı bir siyaset teorisi pratiği ile iyileştirmek ve yeniden yönlendirmek olduğu anlamına gelir. Böyle bir yaklaşım, insanların bu şekilde karşı karşıya kaldığı sorunların çözümüne ilişkin Batı mirasının içsel olarak üstün ya da en iyisi olduğunu varsaymaz, sadece çözümlerden biri olduğunu kabul eder. Birbiriyle iç içe geçmiş, renkli farklılıklara sahip geleneklere odaklanılması genel olarak düşüncenin ve özellikle siyasetin karşılıklı olarak zenginleşmesini sağlayacaktır. Gerçekten de Euben'e göre, karşılaştırmalı siyaset felsefesinin görevi, siyasal uygulamaların doğasını ve değerini çok çeşitli tarihsel-kültürel bağlamlarda anlamlandırmaktır. Euben'in kritik mesafesi sadece bugün olduğu gibi Batılı olmayan ötekilerle değil, Batılı geçmişin benliği gibi zamansal öteki ile de etkileşime girerek sağlanabilir. Bu nedenle Euben, karşılaştırmalı siyaset felsefesinin kapsamının Batı tarihinin unutulmuş geçmişine yönelik çalışmalarla da genişletilmesini önermektedir. Mevcut siyaset teorisi, siyasetin ve kültürün mükemmelliğin bozulması nedeniyle küreselleşmeyle ya da ege-men olanla halk arasındaki veya devle-

tle toplum arasındaki ilişki gibi esasen bölgesel endişeleri merkezileştiren Batı kaidelerine ayrımcı güveniyle başa çıkmak için yeterli değildir. Euben'e göre, insanlar tüm dünyada benzer ikilemlerle karşı karşıyadır. Bu, farklı kültürel bağlamlara duyarlı olması gereken bir teori geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Karşılaştırmalı siyaset teorisi / felsefesi, politik kavram ve uygulamaların çeşitli tarihsel bağlamlarda doğasını ve değerini anlamayı sağlayan sistematik bir girişimdir. Küresel köy üzerinde hiçbir uygarlığın tekeli yoktur ve politik anlayışın kültürler arası öğrenme yoluyla zenginleştirilebilmesi mümkündür.

Sonuç

Dünya tarihi hiç olmadığı kadar hızlı bir şekilde akmaktadır. Sadece ülkelerin kendi iç dinamiklerinde meydana gelen değişimler değil dünya çapında da sürekli değişen gündem maddeleriyle karşı karşıyayız. Bu anlamda eski kutuplaşmaların ve ideolojik çerçevelerin yerini yeni bakış açılarının alması gerektiğine dair ciddi yorumlar ve teorileştirme çabaları vardır. Bu manada Avrupa'da köklü bir eğitim ve üniversite geleneğiyle bu teorileştirme çabalarına önemli katkılar vermektedir. Bunlardan en önemlisi de karşılaştırmalı siyaset teorisi/felsefesi bağlamında yeni bir bakış açısının ortaya konuyor olmasıdır. Bu manada artık 19. ya da 20.yy'ın ideolojik, ötekini aşağı gören bir ayrıma tabi tuttuğu katı değer eksensel bakış açıları artık yerini daha diyalojik bakış açlarına bırakmak durumundadır. Kaldı ki artık her ideolojinin kendi içinde bir özgürlükçü kanadı olduğu gibi bir de baskıcı kanadı da var. Mesela milliyetçi düşüncelerin bir özgürlükçü milliyetçi

diyebileceğimiz daha esnek formunun yanında daha katı olan dışlayıcı ve ötekileştirici formu da bulunmaktadır. Bu tüm diğer ideolojiler, felsefi düşünceler ve hatta inançlar açısından da böyledir. Dolayısıyla dünya artık daha açık bir medeniyetten ve felsefeden yana olanlar ile daha kapalı toplum yapısı ve felsefeden yana olanlar arasında bölünmektedir. İnsanlık git gide aynı gemide

olduğunun bilincine vararak; bu geminin batması halinde bütün herkesin bundan etkileneceğine dair bir görüşe de sahip olmaya başladı. Bu noktada Avrupa düşüncesi ve kurumları ile siyasal alanda daha aktif rol alarak bu manada insanlık için yeni bir ufuk açılmasına vesile olabilir. Avrupa'nın bu imkânı da bu potansiyeli de bulunmaktadır.

Referanslar:

Canbolat, İbrahim. (2011). *Uluslarüstü Sistem Avrupa Birliği*, Alfa Yayınları, İstanbul

Dallmayr, F. (2002). *Dialogue Among Civilizations: Some Exemplary Voices*, Palgrave Macmillian, New York

Dallmayr, F. (2004). *Beyond Monologue: For a Comparative Political Theory*, Cilt: 2, Sayı: 2

Dallmayr, F. (2009). *Hermeneutics and Intercultural Dialog: Linking Theory and Practice, Ethics & Global Politics*, Cilt: 2, Sayı: 1

Ebenstein, William. (2001). *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri*, Şule Yayınları, İstanbul

Gehler, Micheal. (2005). *Avrupa, İnkılap* Kitabevi, İstanbul

Ilieva, E. (2016). *Philosophical Hermeneutics and Comparative Political Theory*, *Journal of Dialogue Studies*, UK

Özdemir, Ali Ulvi. (2008). *Türkiye'de Avrupa Birliği Karşıtlığının Tarihi*, Alter Yayıncılık, Ankara

Şentürk, Recep. (2018). *Açık Medeniyet Çok Medeniyetli Toplum ve Dünyaya Doğru*, İz Yayıncılık, İstanbul

Tannenbaum, Donald, Schultz David. (2008). *Siyasi Düşünce Tarihi: Filozoflar ve Fikirleri*, Adres Yayınları, Ankara